

ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ДОШКІЛЬНОЇ ТА
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття рівня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка 2 курсу 261 М групи
Спеціальності 013 Початкова освіта
Освітньо-професійної (наукової) програми
Початкова освіта
Мороз Інна Петрівна

Керівник: к. філол. н., доцентка Валусєва І.В.
Рецензент: Костюкевич Л.А., заступниця
директора Херсонського навчально-
виховного комплексу "Дошкільний
навчальний заклад спеціалізована школа з
поглибленим вивченням англійської мови
І ступеня - гімназія" N56
Херсонської міської ради.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи навчання діалогічного мовлення молодших школярів під час навчання англійської мови	6
1.1. Ситуативно - ігровий підхід до навчання іноземних мов.....	6
1.2. Визначення та характеристика діалогічного мовлення, типи діалогу.....	10
1.3. Основи навчання діалогічного мовлення молодших школярів під час навчання англійської мови.....	16
РОЗДІЛ 2. Робота над формуванням діалогічного мовлення молодших школярів під час навчання англійської мови	21
2.1. Комплекс вправ з використанням комунікативних ситуацій для навчання діалогічного мовлення молодших школярів під час навчання англійської мови.....	21
2.2. Використання ігрових технологій на уроках англійської мови в початковій школі з метою формування діалогічного мовлення	27
2.3. Експериментальне дослідження з теми «Формування діалогічних умінь та навичок молодших школярів під час навчання англійської мови».....	33
ВИСНОВКИ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	40
ДОДАТКИ	45
ДОДАТОК А	45
ДОДАТОК Б	47

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку людства характеризується необхідністю вивчення іноземних мов. По-перше, це сприяє зміцненню економічних та культурних зв'язків між країнами. По-друге, володіння іноземною мовою є головною запорукою освіченості та успішності людини. З огляду на вищесказане, збільшуються вимоги до викладання іноземних мов, починаючи з початкової школи. Розробляються нові методики та технології навчання.

На сьогоднішній день дуже гостро постає проблема в необхідності досягнення високого рівня комунікації в англійській мові, не спілкуючись з її носіями. Тому одним з найголовніших завдань педагога є створення на уроці іноземної мови реалістичної ситуації спілкування із застосуванням різноманітних форм та прийомів роботи.

Однією з таких форм спілкування є діалогічне мовлення. Воно має ряд певних переваг над монологічним. Однією з головних є легкість у навчанні усному мовленню. Адже саме за допомогою діалогу учні краще запам'ятовують окремі мовні знаки та цілі структурні одиниці, які потім можуть застосовувати у монологічному мовленні.

Спілкуючись іноземною мовою, учень формує в собі якості, які допомагають оволодіти нею, як ефективним засобом міжкультурної комунікації. До таких якостей відносять:

- загальнолюдську свідомість;
- шанобливе ставлення до мови, що вивчається;
- розуміння важливості вивчення даної мови.

Складнощі під час говоріння у молодших школярів виникають як під час засвоєння рідної мови, так і іноземної. Вони зумовлені тим, що перед учнем постає вибір, що і як говорити під час усного діалогічного мовлення. Діти початкової школи з великим ентузіазмом та інтересом розповідають про свої улюблені справи та їх захоплення. В такому разі перед вчителем постає проблема вибору теми комунікації, адже дуже тяжко обрати тему, яка насправді зацікавить кожного. Тому педагог має застосовувати такі вербально-зорові опори, тренувальні вправи та мовні ситуації, які сприятимуть створенню ситуації успіху та допоможуть учням побачити їхній розвиток під час обговорення даної теми.

Слід зауважити, що проблемі формування діалогічного мовлення учнів молодшої школи приділяли увагу вчені протягом останніх десятиріч. Звертаючись до праць таких вчених, як В. Колодзяна, Ю. Пассов, Л. Якубинський можна спостерігати проблему дослідження теоретичних основ діалогічного мовлення. Дидактично-теоретичні аспекти формування було відображено в наукових працях О. Вишневського, Л. Сажко, Л. Мільруд, О. Миролубова, Г.Короненко. Зверталися до проблем навчально-комунікативних ситуацій та зосереджували уваги на важливості такого принципу, як ситуативність у навчанні іноземної мови у своїх працях багато науковців: К. Кусько, Г. Швець, Л. Паламар, О. Щукін, О. Тарнопольський, Г. Рогова, Д. Ізаренков.

Саме тому, вважаємо порушену проблему актуальною, що обумовлено, з одного боку, відсутністю закінчених спроб дослідити поставлену проблему, що сприяло б створенню умов для формування комунікативних умінь в умовах ігрової діалогічної ситуації. А з іншого – закономірністю подальшого покращення процесу формування комунікації між молодшими школярами.

Мета роботи – дослідити та проаналізувати особливості формування діалогічних умінь та навичок школярів початкової школи під час навчання англійської мови.

Згідно з метою роботи було сформовано такі **завдання** дослідження:

1. аргументувати необхідність використання ситуативно-ігрового підходу у процесі формування діалогічних умінь та навичок молодших школярів під час навчання англійської мови;
2. охарактеризувати діалогічне мовлення та його види;
3. розглянути основи навчання діалогічного мовлення молодших школярів під час навчання англійської мови;
4. розробити комплекс вправ з використанням комунікативних ситуацій для опанування діалогічним мовленням молодших школярів під час вивчення англійської мови;
5. підібрати ігрові технології на уроки англійської мови в молодшій школі з метою продукування діалогічного мовлення;
6. здійснити експериментальну перевірку дослідного навчання.

Об’єкт дослідження – процес формування діалогічних умінь та навичок молодших школярів під час навчання англійської мови.

Предмет дослідження – засоби формування діалогічних умінь та навичок молодших школярів під час навчання англійської мови.

Методи дослідження: синтез, узагальнення, спостереження, експеримент, діагностування, вивчення та узагальнення прогресу педагогічного досвіду викладачів англійської мови в початковій школі.

Наукова новизна одержаних результатів. У магістерській роботі представлено комплекс вправ з використанням комунікативних ситуацій для опанування діалогічним мовленням молодшими школярами під час вивчення англійської мови.

Практичне значення роботи полягає у вивченні і застосуванні вчителем різноманітних форм та методів навчання діалогічного мовлення молодших школярів на уроках англійської мови.

Апробація: основні положення наукового дослідження на тему: «Формування діалогічних умінь та навичок молодших школярів під час навчання англійської мови» оприлюднено під час передзахисту на кафедрі теорії та методики дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету.

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, двох додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1.1. Ситуативно - ігровий підхід до навчання іноземних мов

У Державному стандарті початкової освіти мета іншомовної галузі визначена як формування в учнів початкової школи іншомовної комунікативної компетентності, яка передбачає опосередковане і безпосереднє міжкультурне спілкування. Це в свою чергу сприятиме розвитку інших головних компетентностей, основне призначення яких – задоволення життєвих потреб здобувача освіти [31].

Для того щоб правильно сформувати іншомовну комунікативну компетентність учнів початкової школи педагог має вдаватися до використання нових педагогічних технологій, провідну роль серед яких посідає гра. Адже з моменту переходу від дошкільного віку до шкільного саме гра стає провідним видом діяльності, яка істотно впливає на зміну мотивів поведінки учня, відкриває нові осередки розвитку його пізнавальних здібностей та моральних сил.

Вчені дають різні визначення педагогічної технології. В.П. Беспалько трактує визначення педагогічної технології як сукупність

засобів і методів виховання та навчання. За Б.Т. Ліхачовим педагогічна технологія розглядається, як основний інструментарій педагогічного процесу та як сукупність певних психолого-педагогічних установок, що спрямовані на засвоєння нових знань.

Ми найбільше схилиємося до визначення В.М. Мономахова, який в педагогічній технології вбачає продуману модель спільної педагогічної діяльності з організації та проведення навчально-виховного процесу з безперечною організацією комфортних умов як для вчителя, так і для учня початкової школи [39, с. 17].

Методика навчання іноземної мови в початковій школі базується на використанні ігрових технологій, які подаються у вигляді ситуативно-варіативних вправ. Вони допомагають учням засвоїти іноземну мову, повторюючи мовленнєвий матеріал в умовах, які максимально наближені до реальної комунікації з властивими їй ознаками: спонтанністю, невимушеністю, емоційністю, цілеспрямованістю діалогічної взаємодії [28, с. 37].

Отже, ігрова технологія – це технологія, яка виступає системним засобом організації навчання і спрямована на реалізацію завдань освітнього процесу. Ігрова діяльність в початковій школі є одним із різновидів активної діяльності, під час якої здобувачі освіти засвоюють суспільні функції, опановують стосунки і мову як засіб комунікації в суспільстві.

Ігрова діяльність у процесі вивчення іноземної мови органічно доповнює навчальну діяльність і дає можливість закласти основи для генерування головних компонентів навчання: вміння оцінювати та контролювати власну діяльність та діяльність інших учнів, вміння діяти відповідно до поставленої цілі.

Застосування вчителем на уроках іноземної мови ігрових технологій має різну спрямованість:

1. виховну – виховання самостійності та навичок комунікабельності;
2. розвивальну – розвиток мовлення, мислення, пам'яті, уваги, мотивації навчальної діяльності;
3. соціалізуючу – адаптація до умов суспільного середовища, заохочення до цінностей суспільства, саморегулювання;
4. дидактичну – генерування мовленнєвих навичок, які будуть необхідні у практичній діяльності [7].

Досліджуючи теорію ігрової діяльності вчені довели, що вона має великий мотиваційний потенціал, який є необхідним для розвитку іншомовної мовленнєвої компетентності. Л. С. Виготський, Д. Б. Ельконін, Ф. О. Сохін довели, що символічна гра є важливим компонентом у вивченні іноземної мови молодшими школярами, оскільки в ній уявна реальність створюється за допомогою когнітивних процесів учня. Символічні процеси включаються в ігрове засвоєння соціальних ролей іноземної мови за умови, якщо дитина безпосередньо приміряє на себе ці ролі.

Основою ігрової технології при вивченні іноземної мови в молодших класах є ігрова ситуація, а фактором, що організовує дану діяльність – проблемна ситуація. Вона вирізняється тим, що емоційний стан учнів виражається в аналізі ситуації і ухваленні певного рішення. Беручи до уваги ігрову модель в навчальному процесі, то можна спостерігати, що проблемна ситуація проявляється через введення ігрової ситуації. В такому випадку основною діяльністю учнів стає ігрове моделювання і комунікація між ними відбувається в ситуативно-ігровому плані.

Молодший шкільний вік хоча і є переломним етапом, коли провідною стає навчальна діяльність, змінюючи ігрову, проте, гра в цьому віці не втрачає психологічного змісту і продовжує сприяти розвитку психічних функцій дитини, таких як: мислення, пам'ять, уява,

увага і найголовніше – навички спілкування в іграх. Крім того, гра є вільною діяльністю для дитини і має на меті не лише розвиток пізнавальних здібностей, а й приносить радість та задоволення.

Беручи до уваги дослідження психологів, то можна сказати, що гра – це такий вид діяльності, який склався історично і головна його ціль – відтворення дітьми дій дорослих та їх стосунків у своєрідній формі [21, с. 247].

З точки зору педагогів, гра є певним видом діяльності в умовах ситуацій, які спрямовані на засвоєння та відтворення досвіду суспільства і в якому удосконалюється саморегулювання власної поведінки [36, с. 127].

Під час опанування іноземною мовою гра включає в себе всі види мовленнєвої діяльності: письмо, читання, говоріння, аудіювання. Уроки іноземної мови з використанням ігрових матеріалів активізують учнів та виховують любов і повагу до іноземної мови.

Освітній процес в початковій школі характеризується використанням найбільш поширеного виду ігор – дидактичних. Вони допомагають учневі сформувати нові знання, уміння та навички, допомагають у розв'язанні комунікативних завдань навчання іноземної мови, орієнтовані на вікові та психологічні особливості молодших школярів.

При проведенні дидактичної гри педагог має створити певні умови:

- зміст гри має бути доступним та відповідати віковим та психологічним особливостям учнів;
- використовувати ігри, які пробуджують в учнів інтерес до вивчення іноземної мови;
- об'єктивно оцінювати успішність ігрової діяльності школярів;

- проводити ігри, беручи за основу ситуації, які відповідали б ситуаціям реальної комунікації;
- підтримувати організацію співпраці між вчителем та учнями на всіх етапах гри.

Застосування ситуативно-ігрового підходу на уроках іноземної мови в початкових класах має бути розміреним. Дослідники Н.М. Трубанева та М.З. Біболетова стверджують, що повинен бути розумний баланс між навчальною, ігровою та мовленнєвою діяльністю [51, с. 262].

У навчанні іноземної мови загальноприйнятим є використання різноманітних способів організації навчального матеріалу. За основу педагог може взяти такі категорії:

- психологічна – мовний вчинок;
- комунікативна – безпосередньо сама ситуація;
- мовна – лексичні та граматичні категорії;
- мовленнєва – мовленнєвий зразок.

Використання мовленнєвої категорії на основі ситуативно-ігрового підходу повинно базуватися на введенні в урок мовленнєвої ситуації. Мовленнєва ситуація – галузь усної мовленнєвої комунікації між її учасниками. Тому, вводячи ігрову ситуацію на уроці, вчитель має побудувати програму навчання як послідовну серію ситуацій комунікації, які були опрацьовані згідно з принципами навчання говоріння як провідної комунікативної діяльності [16].

Навчання діалогічного мовлення в початковій школі тісно пов'язується з конкретною ситуацією. Однак, для цього потрібні певні передумови: інформування співрозмовника, питання до нього, вираження власного ставлення, вплив на співрозмовника, стимулювання до певних дій, підтримання розмови і т.д.

Отже, ситуативно-ігровий підхід до навчання іноземної мови для учнів молодшої школи є одним із ключових засобів стимулювання

та мотивації до оволодіння іноземною мовою. Такий підхід до навчання допомагає у розвитку різноманітних фізіологічних та психологічних процесів розвитку дитини: пам'яті, мисленню, увазі. Тому, освітня діяльність учнів початкової школи повинна базуватися на творчому застосуванні ігрових дій, які відповідають їх інтересам та віковим потребам.

1.2. Визначення та характеристика діалогічного мовлення, типи діалогу

Спілкування є однією з основних потреб людства. Адже кожній людині необхідно постійно взаємодіяти з кимось для того, щоб ділитися своїми емоціями та почуттями, радитися у вирішенні певних питань, співпереживати, шукати порозуміння. Спілкування є живим процесом взаємодії між його учасниками, який передбачає реалізацію конкретної життєвої установки та є основою зворотного зв'язку в реальних типових ситуаціях мовленнєвої діяльності [16].

Головна форма мовленнєвого спілкування – мовленнєва поведінка, а його зміст – мовленнєва діяльність. Учні, спілкуючись між собою здійснюють мовленнєвий акт, за допомогою якого навчаються передавати мовленнєве повідомлення один одному. Мовленнєвий акт – це мовленнєва дія учасників комунікації, що здійснюється з дотриманням правил і принципів мовленнєвої поведінки [14, с. 126].

Особливістю мовленнєвого акту є те, що він сприймається лише в діалогічній єдності. Основною формою мовленнєвого акту виступає діалогічне мовлення. Його особливість як комунікативної системи полягає в тому, що вона відзначається миттєвим виробництвом, темпом процесу відтворення явищ і обставин об'єктивного світу, дієвістю тих, хто розмовляє, виражаючи своє власне ставлення до фактів за допомогою чималої кількості емоцій [10, с. 86].

Діалог розглядають як форму мовлення, за якої відбувається обмін репліками між декількома людьми. Діалогічне мовлення – це безпосередній процес мовлення, в якому беруть участь двоє осіб. Вони в свою чергу є ді доповідачами, і слухачами [13, с. 151-153].

За своєю структурою діалогічне мовлення при навчанні є складнішим, ніж монологічне. Оскільки, воно утворюється під час розмови між двома співрозмовниками і передбачити подальший хід діалогу неможливо [10, с. 104]. Діалогічне мовлення на відміну від монологічного характеризується зверненням до співрозмовника. Комунікація реалізується між учасниками діалогу, якщо вони добре обізнані з її темою. В діалозі передбачено зорове сприймання тієї людини з якою відбувається безпосередній діалог та деяка незавершеність висловлювань, яку співрозмовник передає за допомогою позамовних засобів спілкування – жести, поза, міміка. Саме завдяки таким засобам мовець має здатність показати власні бажання, припущення, сумніви, тому ні в якому разі не можна їх ігнорувати [12, с. 132].

В процесі навчання англійської мови діалог виступає не лише як ціль навчання мовленнєвого спілкування, а як засіб покращення мовленнєвих навичок та вмінь [34, с. 26]. Навчання діалогічного мовлення на уроках англійської мови в молодшій школі базується на певних принципах:

- психологічна підготовка і бажання до сприймання та реакція на стимул;
- комунікативна направленість навчання;
- врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів;
- орієнтування на претендентів у партнери;
- ситуативна обумовленість діалогічного мовлення [28, с. 66].

Педагог, навчаючи учнів молодшого шкільного віку має організувати навчання таким чином, щоб матеріал для засвоєння

діалогічного мовлення подавався як мовленнєвий зразок, який відповідає найбільш вживаним моделям, що групуються навколо безпосередніх типових ситуацій спілкування [40].

Методисти відзначають, що головними завданнями навчання діалогічного мовлення здобувачів освіти початкової школи мають бути такі:

- необхідно доносити до учнів, що процес мовлення буде природним лише в тому випадку, якщо вони використовуватимуть у своїх діалогах привітання, оцінку певних фактів, вираження власних емоцій;
- навчити учнів потрібних висловлювань та фраз, довести їх до рівня автоматизму у відповідних ситуаціях;
- навчити здійснювати обмін репліками відповідно до конкретної ситуації;
- навчити вести діалог з дотриманням усіх усталених правил та норм [24, с.99].

Важливою є проблема розуміння та сприймання змісту висловлювань співрозмовників на слух у навчанні діалогічного мовлення. Але, порівнюючи вчителя і носія мови, то очевидно, що педагога дітям буде набагато легше зрозуміти, ніж безпосереднього носія іноземної мови [35, с. 155]. Разом з тим, беручи до уваги аудитивний аспект спілкування, слід зауважити, що потрібним є вміння вбирати і розуміти на слух головні деталі та зміст прослуханого тексту, уявляти сприйняту інформацію з нової точки зору, спираючись на власні знання та мовленнєвий досвід. Але в такому випадку педагог має враховувати те, що кожен з учнів має різні особливості пам'яті. Оскільки учень, у якого зорова пам'ять краще розвинена, ніж слухова не може не те, що засвоїти текст, а навіть елементарно сприймати його на слух [9, с.8-9].

Поряд з перевагами опанування діалогічним мовленням на уроках англійської мови в початковій школі також є певні недоліки:

- при навчанні вчитель використовує той матеріал, який не несе в собі ніякої комунікативної цінності, а підібраний відповідно до навчальної мети;
- якщо діалог відбувається між вчителем та учнем, то ,як правило, школяреві відводиться пасивна роль, адже він зазвичай тільки відповідає на запитання вчителя;
- навчаючи діалогічного мовлення вчитель зводить його до виконання вправ «питання-відповідь», незважаючи на те, що відповіді є тільки окремим випадком спілкування [1, с.121].

Однією з визначальних рис діалогічного мовлення є спонтанність, адже зміст та структура розмови залежить виключно від її учасників. При цьому співрозмовники можуть використовувати різноманітні розмовні формули та кліше. Також спонтанність діалогу можна спостерігати у перебудові фраз, паузах, зміні структури діалогічної єдності. Діалог характеризується ще тим, що в ньому спостерігаються експресивність та емоційність, які знаходять своє віддзеркалення у широкому застосуванні рекурентних готових зразків та невербальних засобів [8, с. 97].

Діалогічне мовлення є нелегкою мовною діяльністю, оскільки мова одного із співрозмовників залежить від мовленнєвої поведінки іншого. Діалогічне мовлення включає в себе два зв'язки реплік: конструктивний та змістовний: питання, відповідь, уточнення, згода або ж заперечення [25, с. 30 – 32].

Діалогічне мовлення має певні особливості: комунікативні, лінгвістичні та психологічні. За допомогою цього мовлення усні висловлювання об'єднуються комунікативними мотивами та ситуативно-тематичною спільністю між співрозмовниками безпосередньо при акті спілкування.

Однією з особливостей діалогічного мовлення, що належить до психологічних є його ситуативність. Мовлення є ситуативним, оскільки його зміст розкривається лише в тій ситуації, в якій воно здійснюється. Мовленнєва дія тісно взаємодіє із комунікативною ситуацією, тому вчитель на уроці англійської мови в початковій школі має створити ситуацію спілкування. Варто відзначити, що процес навчання англійської мови молодших школярів базується не на будь-яких ситуаціях, а лише на тих, що спонукають до мовлення. Такі ситуації прийнято називати комунікативними або ж мовленнєвими [14, с. 232]. В такій ситуації завжди присутній мовленнєвий стимул. За педагогом Скалкіним Л. В. комунікативно-мовленнєву ситуацію розглядають як систему факторів, динамічно взаємодіючих між собою, які заохочують особу до комунікації і розкривають її поведінку, не виходячи за межі одного акту спілкування [20, с. 99].

До комунікативних особливостей відносять здатність спілкування партнерів в певних типових ситуаціях. Психологічні особливості обумовлені такими критеріями, як емоційна забарвленість, обумовленість висловлювання, вмотивованість та зверненість до слухача [23].

Комунікативна функція є провідною у навчанні діалогічного мовлення учнів початкової школи на уроках іноземної мови. Тому за цією функцією вирізняють чотири основних функціональних типів діалогу: діалог-домовленість, діалог-розпитування, діалог-обмін, діалог-обговорення [27, с. 168].

1. Діалог-домовленість – це такий вид діалогу, при якому співрозмовники вирішують певні питання або ж розповідають про свої наміри та плани щодо вирішення поставленої проблеми.
2. Діалог-розпитування – це вид діалогу, де кожен із партнерів комунікації виявляє власну ініціативність.

3. Діалог-обмін – діалог, основна мета якого полягає у викладі свого бачення явища, події, предмета. При цьому співбесідники спростовують або погоджуються з думками один одного.
4. Діалог обговорення – вид діалогу під час якого співрозмовники намагаються дійти до спільного вирішення питання.

Отже, підсумовуючи все вищесказане можемо зробити такі висновки: діалог – це комунікація, яка полягає в обміні репліками двох людей, які чергуються між собою. Діалогічне мовлення – одна з форм мовлення, за якої здійснюється безпосередній обмін висловлюваннями або твердженнями між двома особами. До найвагоміших особливостей діалогічного мовлення відносять психологічні, лінгвістичні та комунікативні особливості. Навчаючи діалогічному мовленню молодших школярів педагог має враховувати індивідуальні та вікові особливості учнів. При підготовці до проведення уроку навчання діалогічного мовлення вчитель має підібрати ефективні і оптимальні методи, прийоми та форми роботи.

1.3. Основи навчання діалогічного мовлення молодших школярів під час навчання англійської мови

Державний стандарт початкової освіти регламентує те, що для досягнення мети опанування іноземною мовою у початкових класах потрібно вміти виконувати низку певних завдань, одним із ключових є вміння брати участь у діалогічному спілкуванні [19].

На уроках англійської мови в молодшій школі педагог має сприяти розвитку вміння розпочинати діалог, проявляти реакцію на висловлювання співрозмовника та спонукати його до продовження діалогу [30].

Це є однією з ключових умов формування мовленнєвої компетенції. Вміння та навички навчання діалогічному мовленню формуються з певною поетапністю в процесі виконання здобувачами освіти системи вправ. Навчаючи діалогічному мовленню молодших школярів необхідно виділити три етапи навчання іноземної мови:

1. опанування учнями молодшої школи діалогічних єдностей;
2. засвоєння мікродіалогів;
3. вміння здобувачів освіти самостійно складати власні діалоги іноземною мовою [37].

Отже, нова освітня система спрямована на те, щоб сприяти вдосконаленню методики вивчення іноземних мов. Головним завданням вчителя в навчальному процесі опанування іноземною мовою в початковій школі є вдосконалення методики викладання, тобто процес навчання має бути максимально наближеним до реальної комунікації в житті.

Діалогічне мовлення є базою комунікативних методів навчання. По-перше, воно служить для обміну думками, враженнями, інформацією. По-друге, необхідно завжди пам'ятати про додаткові засоби, які є невід'ємним доповненням мовленнєвого процесу: міміка, погляди, жести, дії співрозмовника.

Розвиток діалогічного мовлення здобувачів освіти початкової школи на уроках англійської мови підпорядковується умовам та мотивації на уроці. Завданням педагога є створення найсприятливіших умов для комунікації учнів між собою, налагодження доброзичливої атмосфери між учасниками спілкування з урахуванням вікових та індивідуальних потреб учасників навчального процесу [34, с. 165-166]. Головне завдання педагога при навчанні діалогічного мовлення учнів молодшої школи на уроці іноземної мови має бути таким: необхідно донести до школярів на різних прикладах, що комунікація буде природньою і живою лише в тому випадку, якщо в спілкуванні

застосовуватимуться привітання, ввічливі слова, вираження власних почуттів, оцінка ситуації, доведення найуживаніших фраз до автоматизму в ситуаціях, що їм відповідають [29, с. 16].

Для ведення будь-якого діалогу учень молодшого шкільного віку має засвоїти мінімальну лексичну базу. Тому, починати вивчення англійської мови необхідно з шаблонних реплік. Діти спочатку знайомляться та засвоюють основні найбільш вживані фрази та словосполучення, поповнюючи свій словниковий запас новими мовними одиницями та репліками. В якості підказок вчитель може замінювати лексичні мовні одиниці малюнками, картинками, художніми фільмами, коміксами, афішами, аудіозасобами тощо. Такі підказки є опорами для розвитку мовлення учнів та дозволяють певним чином керувати власними висловлюваннями. Головне при цьому застосовувати якомога більше іноземних слів та якнайменше звертатися до рідної мови [8, с. 72].

Найлегші примітивні діалоги, де застосовується мінімальна лексична база необхідно вводити вже з перших уроків іноземної мови. Це може бути вітання або прощання з учнями, використання слів ввічливості, де вчитель є мотиватором діалогу та співрозмовником для школяра. Проводячи кожне наступне заняття педагог має збільшувати лексичну базу, доповнюючи її новими репліками та фразами. З цього моменту діалоги стають все цікавішими та об'ємнішими, але вчитель при цьому залишається одним із учасників комунікації.

Для того, щоб сформувати в молодших школярів комунікативну здатність управління діалогічним мовленням було розроблено систему вправ, яка в свою чергу поділяється на два підтипи: мовленнєві – вправи, які сприяють розвитку самостійного вміння висловлюватися іноземною мовою та тренувальні – вправи, що є помічниками у засвоєнні учнями того чи іншого аспекту мови (граматики, лексики). Також вчитель може

застосовувати ігри, що допоможуть здобувачам освіти швидко та правильно реагувати на стимулюючі запитання співбесідника [14, с. 61].

Одним із найважчих завдань для педагога є вироблення в молодших школярів вміння самостійно вести бесіду, змінювати та підлаштовуватися під текст діалогу.

Наступний етап навчання діалогічного мовлення передбачає навчити учнів вести діалоги самостійно у вигляді рольової гри.

Гра в свою чергу є доповненням традиційних засобів навчання та сприяє інтуїтивному опануванню лексики іноземної мови, граматичних композицій, вдосконаленню вже набутих знань, вмінь та навичок. Рольова гра є безцінним засобом передачі знань у вивченні діалогічного мовлення учнями початкової школи, адже граючись, діти набагато легше здатні опанувати не лише монологічне, а й діалогічне мовлення.

Рольова гра є одним з найефективніших способів покращення якості навчання діалогічного мовлення. Беручи за основу реальну життєву ситуацію спілкування, вчитель моделює на уроці рольову гру, яка дозволяє наблизити комунікацію до справжнього живого спілкування та надає можливість застосовувати мову як засіб спілкування [33].

Рольова гра є надзвичайно важливим аспектом у навчанні діалогічного мовлення, адже вона відповідає віковим особливостям учнів, їх інтересам; допомагає в реалізації діяльнісного підходу вивчення іноземної мови; є ефективним засобом формування мотиву іншомовного діалогічного спілкування.

Обстановка спілкування, яка моделюється в рольовій грі дає змогу ідентифікувати мовленнєву діяльність на занятті до дійсної комунікації, дозволяє застосовувати мову як засіб спілкування. Найголовніше, що треба враховувати при навчанні діалогічного мовлення за допомогою рольової гри – це створення гарного емоційного піднесення до тієї діяльності, яку виконує школяр.

Навчання діалогічному мовленню має на меті не лише опанування лексичними та граматичними нормами іноземної мови, а й тривалу взаємодію педагога та учнів молодшого шкільного віку у взаємній підтримці та співпраці. Завдяки цьому відбувається розвиток розуміння між співрозмовниками, мислення розглядається у контексті вираження власних поглядів та концепцій. Об'єднання вчителя і учнів у навчанні діалогічного мовлення можливе лише за злагодженої роботи над спільними завданнями, індивідуального підходу до кожної дитини [2].

Олександр Робін приділяв велику увагу вивченню діалогічного мовлення і дійшов до висновку, що принципи навчання мовленню тісно пов'язуються з характером спілкування та поведінкою, яка спостерігається в класі і можуть служити підказками для розвитку таких ситуацій, де учні б мали змогу почувати себе впевнено, спокійно та вільно. При цьому діти змогли б перевіряти свої знання з іноземної мови, не маючи страху насмішок [3, с. 154].

Для того щоб навчання діалогічному мовленню було успішним необхідно обов'язково дотримуватися певних критеріїв:

1. колективний – педагог і школярі намагаються вирішити поставлене завдання всі разом;
2. сприятливий – здобувачі освіти діляться своїми думками та ідеями легко, не замислюючись над тим, що можуть відповісти неправильно, при цьому допомагають один одному і досягають розуміння;
3. цілеспрямований – педагог завчасно готує та планує проведення уроку, дотримуючись конкретних навчальних цілей;
4. взаємний – співрозмовники (вчитель та учні) вислуховують ідеї один одного та приймають альтернативні рішення щодо вирішення поставленої проблеми;

5. сукупний – партнери комунікації показують свої ідеї, погляди та узгоджують їх в єдину думку [3, с. 155].

Отже, при навчанні діалогічного мовлення в початковій школі провідна роль відводиться вчителю, оскільки він сприяє формуванню комунікативних здібностей учнів. Навчання діалогічному мовленню обов'язково має включати в себе п'ять критеріїв: цілеспрямований, взаємний, сукупний, колективний та сприятливий. Перш ніж розпочати навчати діалогічному мовленню молодших школярів необхідно розробити систему вправ, які цьому сприятимуть. Також чільне місце при опануванні діалогічним мовленням посідає рольова гра, адже з її допомогою учень має можливість якнайбільше наблизитися до реальної ситуації мовлення.

РОЗДІЛ 2. РОБОТА НАД ФОРМУВАННЯМ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

2.1. Комплекс вправ з використанням комунікативних ситуацій для навчання діалогічного мовлення молодших школярів під час навчання англійської мови

Комплекс вправ – це основний засіб реалізації головної мети навчання діалогічному мовленню в іншомовній мовленнєвій діяльності здобувачів освіти початкової школи. Система вправ складається з тематичного комплексу вправ, який повністю відображає теоретичні положення даної системи.

Під поняттям «система вправ» розуміється сукупність різних видів, типів, груп та підгруп завдань, під час виконання яких беруться до уваги вікові та індивідуально-психологічні особливості молодших школярів. Головним компонентом комплексу вправ для опанування діалогічним мовленням є вправа, яка спеціально влаштована у навчальних умовах та вимагає багаторазового повторення її мовленнєвих дій [38].

Для опанування діалогічним мовленням виділяють чотири групи вправ: вправи для опанування «реплікування»; вправи, що сприяють засвоєнню діалогічних єдностей; вправи, що допомагають навчитися створювати мікродіалоги; вправи, що сприяють утворенню вмінь створювати діалоги різних функціональних типів.

І група – вправи для опанування «реплікування». Така група вправ передбачає в учнів формування вміння реплікувати, тобто активно та швидко реагувати на репліку співрозмовника та виявляти власну ініціативу у реплікуванні. Під час використання таких вправ молодший школяр може спиратися на природну опору. Такі опори дозволять здобувачеві освіти легше подолати складнощі, які виникають в нього при навчанні діалогічного мовлення [9, с. 8-9].

Як приклад таких вправ пропонуємо розглянути вправу «Запитання-відповідь» у 1 класі під час вивчення теми «Hello»:

Завдання: Listen, read and talk with a friend.

Mark: Hello, Olena! How are you?

Olena: I'm happy. And you?

Mark: I'm fine [11, с. 7].

Також до цієї групи вправ можна підібрати «Вправу-повідомлення» із вербальною опорою (малюнок) при вивченні теми «My clothes» у 1 класі:

Завдання: Look. Listen and read.

A: Good morning! Put on your clothes, please.

B: OK! Where are my socks?

A: Here you are.

B: Thank you, mum!

A: You`re welcome [6].

Вправи I групи також використовують у іграх, оскільки таким чином матеріал навчання діалогічному мовленню краще запам'ятовується молодшому школяреві. Прикладом такої вправи може бути вправа «Запитання-відповідь» при опануванні теми «In the cafe» у 1 класі:

Завдання: Let`s play.

— Good morning! Have you got a strawberry cake?

— No, we haven't.

— OK. Give me fruit dessert and coffee, please.

— Here you are.

— Thank you [20, с. 103].

Також до даного виду вправ можна віднести пальчикові ігри, які не лише сприяють комунікативному розвитку здібностей учнів, а й також розвивають дрібну моторику молодших школярів, сприяють поповненню словникового запасу, сприяють формуванню мотивів до вивчення англійської мови, сприяють поліпшенню роботи мозку дітей (Додаток Б).

II група – вправи на засвоєння діалогічних єдностей або умовно-комунікативні вправи на обмін репліками. Основне завдання таких вправ полягає у тому, щоб навчити дітей самостійно використовувати у мовленні різні види діалогічних єдностей. Виконання таких вправ передбачає використання вербальних слухових опор (аудіозапис діалогу зразку) та вербальних зорових опор (мікродіалог-схема, мікродіалог-підстановча таблиця) [10].

Пропонуємо розглянути приклад такої вправи під час вивчення теми «What animal have you got?» у другому класі, де учням спочатку

пропонується ознайомитися з безпосереднім прикладом діалогу, а потім, граючись з використанням зорової опори – мікродіалогу-схеми скласти власний діалог на основі поданого.

Завдання: Read and point.

Oleg: Have you got an animal, Kate?

Kate: Yes, I have.

Oleg: What`s its name?

Kate: Its name is Patrik.

Oleg: What colour is it?

Kate: It`s white and red.

Oleg: What has it got?

Kate: It has got short feathers and small beak.

Oleg: It is a parrot?

Kate: Yes, it is.

Завдання 2 (з опорою на попередню вправу): Choose pet and talk with your friend.

A: Have you got a ...?

B: Yes... .

A: What colour ...?

B: It`s ... .

A: What has it ...?

B: It has got ... .

A: Is it ...?

B: ... [18, с. 128].

Для опанування діалогічними єдностями при використанні другої групи вправ пропонуємо використати вправу «Діалог-зразок». Дана вправа дозволяє учневі створити власний діалог на основі прочитаного.

Завдання: Look, listen and repeat.

Hi! I`ve got a new toy!

How interesting!

Look! It's my new picture book!

It's big!

Oh, I like it!

...12,13,14, 15,16 pages!

Let's read the book!

Ok. Begin!

III група – вправи на створення мікродіалогів. Виконання таких вправ передбачає вироблення в учнів вміння поєднувати опановані ним діалогічні єдності у мікродіалоги. Вправи третьої групи характерні тим, що мовна форма та діалогічні репліки утворює сам учень.

Як приклад такої вправи пропонуємо вправу «Розпитування» із слуханням мікродіалогу-зразку, на основі якого учень має скласти власний діалог та розіграти його. Таку вправу можемо запропонувати у 3 класі під час опанування теми «My wardrobe».

Завдання: Listen, read and act out.

Olena: Your wardrobe is very big! What have you got in it?

Kate: I have got five dresses, two blouses, three jeans, and two tops, two skirts and one tracksuit. I have got jacket, coat, rain coat and cap, hat, gloves, scarf I have got sandal, boots, flip-flops, trainers and shoes.

Olena: Have you got a bureau, Kate?

Kate: Yes, I have got a my socks! [17, с.7].

Також під час опанування діалогічними вміннями ми пропонуємо вправу «Рольова гра», де учням потрібно розіграти ситуацію за ролями, використовуючи репліки та висловлювання, які вони засвоїли.

Завдання: Person A is meeting Person B at the supermarket. Ask about Person B's visit as a buying.

IV група – вправи на розробку діалогів різних функціональних типів. Вправи такого виду мають на меті навчити молодших школярів створювати власні діалоги, взявши за основу запропоновану їм ситуацію комунікації. Як правило, такі вправи є

контрольними у навчанні діалогічного мовлення і мають на меті залучення всього учнівського колективу до мовленнєвої діяльності у формі парно-колективної бесіди.

При використанні четвертої групи вправ доцільно використати вправу «Діалог-підстановча таблиця». Дану вправу ми пропонуємо учням на уроці іноземної мови в 4 класі під час опрацювання теми «Finding an unusual animal». У виконанні цього завдання можуть бути залучені до діалогу всі учні класу, доповнюючи його власними репліками.

Завдання: Choose a role card. Read and plan.

Функціональна схема для складання мікродіалогу:

PUPIL A

You are in the park and you see a very unusual animal. Think about the following:

- What does it look like?
- Has it got wings (fur / claws ...)?
- Can it swim (fly / run very fast ...)?

Now phone the zoo. Tell the director about the animal and ask what you should do.

PUPIL B

You are the zoo director. Someone is going to phone you to tell you about an unusual animal. Think about what you want to know:

- What does it look like?
- What can it do?

Make a decision about what to do.

Підстановча таблиця

Finder	Director
Hello, am I talking to the director of the zoo?	What exactly does it look like?

I've got a strange animal.	What colour is it?
It looks like ...	Has it got ... ?
It's got ...	How big ... ?
It can ...	
It's faster than / bigger than / smaller than ...	

Використовуючи дану таблицю, учень має підібрати слова, які підходять за змістом [15, с. 77].

Отже, використання діалогічного мовлення на уроках англійської мови в початковій школі надає школярам можливість навчитися так чи інакше реагувати на мовну ситуацію, яка виникла. Ми навели приклади ситуацій спілкування у різноманітних сферах: культурній, побутовій, навчальній, які сприятимуть та допомагатимуть учням в засвоєнні діалогічних вмінь через перенесення даних ситуацій у шкільну аудиторію. При цьому вчитель має застосовувати вербальні та природні опори, що дозволятимуть ефективно засвоїти навички говоріння іноземною мовою.

У навчанні діалогічного мовлення ми виділили 4 групи вправ: вправи для опанування «реплікування»; вправи, що сприяють засвоєнню діалогічних єдностей; вправи, що допомагають навчитися створювати мікродіалоги; вправи, що сприяють утворенню вмінь створювати діалоги різних функціональних типів. Кожна з наведених груп вправ характеризується певними мовленнєвими особливостями.

Навчання та опанування діалогічним мовленням слід починати з першої групи вправ і поступово переходячи від одного типу вправ до іншого, завершувати четвертою групою. Саме така поетапність навчання передбачає правильному формуванню діалогічних вмінь та навичок.

2.2. Використання ігрових технологій на уроках англійської мови в початковій школі з метою формування діалогічного мовлення

Гра є одним з основних засобів навчання діалогічного мовлення на уроках іноземної мови в молодшій школі. Питанню значення гри приділялося багато уваги з боку вчених, таких як, А.С. Шмаков, В.Н. Дружинін, Г.К. Селевко та інші. Вчені говорили про необхідність використання ігрової технології як засобу розвитку мовлення здобувачів освіти.

Ігрова педагогічна технологія – це одна з форм навчання, що включає в себе широкий спектр прийомів та методів організації педагогічного процесу [26].

Урок з використанням ігрової технології в молодшій школі на уроках англійської мови обов'язково має включати в себе такі компоненти:

- орієнтувальний – підбір засобів та способів ігрової діяльності відповідно до освітньої мети;
- спонукальний – врахування мотивів та інтересів учня, які формують бажання брати участь у грі;
- контрольньо-оцінювальний – редагування та посилення активності здобувачів освіти в ігровій діяльності [28, с. 37].

Будь-яка навчальна гра проводиться за такими етапами:

1. Підготовчий етап – розробка плану та інструкції гри, підготовка необхідних матеріалів.
2. Етап проведення гри – розстановка позицій гравців (організатор, ініціатор, експерт тощо). Колективна робота над завданням.
3. Етап аналізу та оцінки результатів гри – виступ експертів, обмін думками, підведення підсумку досягнутих результатів, робота над помилками [22].

Для опанування діалогічним мовленням на уроках англійської мови в початковій школі ми пропонуємо такі типи ігор: творчі, сюжетно-рольові, дидактичні та ігри з правилами [39, с. 15].

Творчі ігри та ігри з правилами є дуже подібними між собою. Кожен із видів цих ігор має умовну ігрову мету, а також передбачає активну участь кожного з учасників у прояві своєї самостійної діяльності. Ігри з правилами мають певний сюжет, згідно якого розвивається хід гри. Відмінність даних типів ігор полягає в наступному: ігри з правилами мають на меті вирішення задачі з дотриманням правил гри, а творчі спрямовані на те, щоб виконати задум [13, с. 151-153].

Творчу гру пропонуємо розглянути на прикладі гри «Плями». Суть цієї гри полягає в тому, що педагог показує учням малюнки, на яких зображені плями, що не мають ніякої форми. Завдання дітей - відгадати на що ці плями схожі, висловлюючи свої припущення:

- I think, it is cake.
- I think, it is horse.
- I think, it is pineapple.

Така вправа допомагає молодшим школярам не лише розвивати своє діалогічне мовлення, а й сприяє розвитку уваги, мислення, пам'яті, адже учень висловлюючи свою думку має пригадати вже знайомі йому слова.

Як приклад гри з правилами ми виокремили гру під назвою «Зроби навпаки». Така гра передбачає активне залучення всього колективу до мовленнєвої діяльності. Спочатку обирають ведучого, всі інші є гравцями. Ведучий розміщується в центрі кола, утвореного класом і починає давати команди, але школярі мають робити все навпаки. Наприклад, він говорить:

- «Don` t dance!», а навпаки «Dance!»
- «Don` t sing!», а навпаки «Sing!»
- «Stand up!», а навпаки «Be fat!»

Той учень, який помиляється вибуває з гри. Така вправа спрямована на розвиток пам'яті та уваги молодших школярів.

Однією із значущих технологій при опануванні діалогічним мовленням є застосування на уроках музичних та пісенних ігор. Оскільки музика безпосередньо має вплив на почуття та емоційний світ школярів, формує моральний світогляд, започатковує основи культури. При прослуховуванні музичного твору іноземною мовою задіяні всі розумові процеси дитини, розвивається слухова увага, формується вміння порівнювати, слухати, оцінювати, а також розвивається творча уява. Пісня, виконана іноземною мовою перш за все прививає школярам інтерес, повагу, любов до культури та мови країни, що вивчається [23].

Пропонуємо розглянути музичну гру на прикладі пісні «Looby – Loo». Мета такої гри полягає в тому, щоб сприяти активізації словникового запасу під час вивчення теми «Body parts». Хід гри: учні беруться за руки, утворюючи коло і рухаються по колу, співаючи пісню «Looby Loo».

Here we go Looby – Loo, (повільно йдуть до центра кола, піднімаючи руки вгору)

Here we go Looby –Light, (повертаються назад)

Here we go Looby – Loo, (знову до центру)

All on a Saturday night. (знову повертаються)

I put my right hand in,

I put my right hand out,

I put my right hand and shake, shake, shake

And turn myself about... [6].

Пісні-ігри характеризуються великою частотою повторення лексичних одиниць, що безумовно сприяє активізації словникового запасу та розвитку діалогічного мовлення [26].

Одним із видів ігрових технологій на уроках англійської мови в початковій школі є дидактичні ігри. Їх основне завдання – зацікавити

учнів виконувати розумові вправи в ігровій формі, знаходячи правильне рішення та долаючи певні складнощі.

Прикладом такої гри є гра «Hangman». Її суть полягає у вгадуванні слів за поданими літерами. Якщо названої букви в слові немає, то вчитель показує один з елементів слова. Учні виграють в тому випадку, якщо відгадають слово до того моменту, як вчитель закінчить свій малюнок.

Така гра значно сприяє розумовій активності дитини та збагаченню її словникового запасу [37].

Також однією із найрозповсюдженіших дидактичних ігор, що застосовуються на уроках англійської мови в молодшій школі є гра «Magic train». Гра проводиться таким чином: вчитель викладає на дошці потяг з вагонами, в яких живуть пасажери-малюнки, що логічно узгоджені між собою, але окрім одного. Завдання дітей – знайти зайвий вагончик. Наприклад:

I Magic train – orange, strawberry, apple, carrot, apricot.

Orange, strawberry, apple, apricot are fruits.

Carrot is vegetable.

II Magic train – doll, soldier, dog, blocks, teddy bear.

Doll, soldier, blocks, teddy bear are toys.

Dog is domestic animal.

III Magic train – July, summer, October, December, April.

July, October, December, April are months.

Summer is season [5].

Серед ігрових технологій навчання діалогічному мовленню популярною є рольова гра, яка сприяє активізації навчального процесу. Рольова гра є одним із методичних прийомів, що сприяють практичному оволодінню англійською мовою. Така гра є начебто умовним відтворенням її гравцями реальної діяльності та сприяє створенню умов для реального спілкування. Ефективність навчання з використанням

такої технології обумовлена зростанням інтересу до предмету, який вивчається та «вибухом» мотиваційної сфери дитини [33, с.10].

Рольова гра є одним з тих методичний прийомів, який знайшов широке застосування на практиці. Для дітей молодшого шкільного віку рольова гра є тією діяльністю, в якій вони беруть на себе деякі ролі і реалізують їх, не усвідомлюючи характер навчальної діяльності [32, с. 94].

Рольова гра має не лише навчальне, але й величезне виховне значення. З її допомогою вчитель згуртовує учнівський колектив, заохочуючи до активної діяльності навіть нерішучих та сором'язливих. В іграх такого типу виховується вміння, відстояти свою думку, дисциплінованість, взаємодопомога та свідомість [38].

Рольова гра відрізняється навіть своєю структурою і заснована на трьох головних компонентах: ролі, вихідна початкова ситуація та власне рольові дії [32, с. 122-123].

На уроці англійської мови в молодшій школі ми пропонуємо використати рольову гру під назвою «Shop». В ході даної гри один із учнів є продавцем, а інший – покупцем. Вони розігрують між собою комунікативний діалог при закупах в магазині.

Assistant: Good morning. Can I help you?

Customer: Good morning! I would like some apples, please.

Assistant: How many apples do you want?

Customer: A two kilo, please.

Assistant: Anything else?

Customer: And also give me please 2 cake, 1 packet of porridge and 1 loaf of bread.

Assistant: Here you are. Would you like anything else?

Customer: No, thank you. How much is it?

Assistant: Ok, the total sum is 22 pounds, please.

Customer: Here you go. Thank you. Good bye!

Assistant: Bye! [4].

Також рольову гру ми пропонуємо використати, як інсценізацію казки «Рукавичка» (Додаток А). Таку гру можна провести у вигляді свята, до якого будуть залучені усі учасники навчального процесу. Такий вид діяльності сприяє розвитку діалогічних вмінь учнів, комунікації між ними, вмінню брати на себе роль того чи іншого персонажа, навчитися передавати свої емоції та переживання. Для організації казки необов'язково мати професійні костюмовані образи, а ми пропонуємо обрати паперові маски або ж пальчикові ляльки. Молодші школярі з великим інтересом відносяться до рольової гри і завжди можуть імпровізувати, навіть якщо забули слова.

Отже, підводячи підсумок вищесказаного, ми можемо відзначити той аспект, що будь-яка ігрова технологія впливає на психічний розвиток дитина та становлення її як особистості. Для того, щоб ігрова технологія була ефективним засобом навчання діалогічного мовлення у початковій школі необхідно використовувати її регулярно. Лише за таких умов в школярів буде формуватися активна мовленнєва діяльність, що в свою чергу призводить до якісного оволодіння англійською мовою. Робота з діалогами з використанням ігрових методів дозволяє учневі сформувати комплекс умінь, що дає їм змогу вступати в мовний контакт з носієм мови, застосовуючи автентичні мовленнєві формули та висловлювання відповідно до ситуації спілкування та статусу співрозмовника.

2.3. Експериментальне дослідження з теми «Формування діалогічних умінь та навичок молодших школярів під час навчання англійської мови»

За основу нашої магістерської роботи було взято гіпотезу, що продукування діалогічних умінь та навичок здобувачів освіти початкової

школи під час навчання англійської мови можливе лише при використанні комплексу спеціально розроблених вправ.

Для того, щоб перевірити ефективність діалогічних вмінь молодших школярів на уроках англійської мови за допомогою спеціально розробленого комплексу вправ ми провели експериментальне дослідження.

Експеримент було здійснено на базі Херсонського навчально-виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад – спеціалізована школа з поглибленим вивченням англійської мови І ступеня – гімназія №56 Херсонської міської ради» на уроках англійської мови в початкових класах.

Під час педагогічного експерименту нами було проведено експериментальну роботу на двох етапах: перший – діагностувальний (констатувальний), другий – заключний (формувальний).

Основним завданням першого етапу була перевірка рівня знань здобувачів освіти з теми дослідження. Для організації даного етапу учнів двох других класів було поділено на 2 групи: експериментальну (ЕК) і контрольну (КГ). Склад експериментальної групи складав 32 учня, а контрольної – 28. В ході дослідження успішність учасників обох груп була майже однаковою.

В ході першого етапу дослідження учасникам обох груп було надано спеціально підготовлені вправи, для яких характерним був однаковий рівень складності.

В ході другого етапу нашого експерименту було визначено критерії для дослідження особливостей формування діалогічного мовлення на уроках англійської мови в молодших класах:

1. вміння реплікувати;
2. вміння поєднувати діалогічні єдності у мікродіалоги;
3. вміння створювати діалоги різних функціональних типів.

Виходячи із сформованих критеріїв нами було виокремлено рівні знань молодших школярів: високий, середній та початковий.

Одержані дані в групі було визначено, використовуючи формулу середнього арифметичного (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Результати констатувального етапу

Критерії умінь	Рівень сформованих умінь					
	Високий (%)		Середній (%)		Початковий (%)	
	ЕК	КГ	ЕК	КГ	ЕК	КГ
вміння реплікувати	33	30	46	36	11	8
вміння поєднувати діалогічні єдності у мікродіалоги	32	38	25	23	15	13
вміння створювати діалоги різних функціональних типів	40	42	38	24	9	10

Отже, за результатами діагностувального етапу було виявлено, що обидві групи школярів мають добрий сформований рівень знань. Проте, деякі здобувачі освіти мають не зовсім достатній рівень, про присутність прогалин при опануванні навчального матеріалу.

Початковий рівень показників вказує на те, що учні непродуктивно готуються до уроків англійської мови в початковій школі.

Провівши констатувальний етап дослідження було встановлено деякі розбіжності між показниками в експериментальній та контрольній групах, які демонструють загальний низький рівень сформованості експериментальних вмінь. Згідно з вищезазначеними причинами виникла необхідність у підборі комплексу спеціальних вправ для формування діалогічних умінь, що й стало основою при здійсненні формуючого етапу експериментального дослідження.

Формувальний етап характерний тим, що під час навчання контрольної групи не було використано спеціального комплексу вправ, а для експериментальної групи педагог застосував спеціально розроблені вправи. Після чого було здійснено поновлену перевірку формування діалогічних умінь та навичок згідно визначених критерій (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Результати формувального етапу

Критерії умінь	Рівень сформованих умінь					
	Високий (%)		Середній (%)		Початковий (%)	
	ЕК	КГ	ЕК	КГ	ЕК	КГ
вміння реплікувати	43	32	52	36	9	18
вміння поєднувати діалогічні єдності у мікродіалоги	55	40	40	24	13	22
вміння створювати діалоги різних функціональних типів	52	44	43	26	11	16

Під час проведення формувального етапу педагогічного дослідження було виявлено позитивні результати, що в свою чергу

свідчить про ефективність цілеспрямованої та систематичної роботи щодо формування діалогічних умінь учнів початкової школи на уроках англійської мови.

Заключний етап експериментального дослідження полягав у порівнянні одержаних даних в експериментальній групі над контрольною щодо сформованості вмінь, що досліджувалися (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Порівняльний аналіз рівня засвоених умінь в експериментальній та контрольній групах

Рівні сформованих умінь	Групи (%)	
	ЕК	КГ
Високий	42,5	37,6
Середній	40,6	28,1
Початковий	11,3	14,5

Порівняльний аналіз розкрив, що високий рівень сформованих умінь та навичок учнів експериментальної групи зріс на 4,9%, ніж у контрольній; середній – на 12,5%, а низький понизився на 3,2 %.

Отже, результати проведеного нами педагогічного дослідження підтвердили гіпотезу про те, що формування діалогічних умінь та навичок школярів початкової школи під час навчання англійської мови можливе лише при використанні комплексу спеціально розроблених вправ.

ВИСНОВКИ

Нами було розглянуто ситуативно-ігровий підхід, який є важливим аспектом у навчанні діалогічному мовленню учнів початкової школи. Його особливість полягає у тому, що ігрова діяльність органічно

доповнює навчальну та сприяє розвитку психологічних та фізіологічних процесів учня: пам'яті, уваги, мислення, уяви і безпосередньо мовлення. При використанні ситуативно-ігрового підходу створюється комунікативна ситуація, в якій учні мають змогу проявити себе в ігровій формі. Створення такої ситуації сприяє активізації та збагаченню словникового запасу дітей. Тому ми з впевненістю можемо сказати, що ситуативно-ігровий підхід посідає ключову роль при формуванні в учнів початкової школи умінь та навичок діалогічного мовлення.

Ми охарактеризували діалогічне мовлення та його види. Діалогічне мовлення – це складна мовленнєва діяльність, в якій мова одного з партнерів залежить від мовленнєвої поведінки іншого. Діалогом називають форму мовлення, під час якої відбувається обмін репліками між співрозмовниками. Особливостями даного типу мовлення є лінгвістичні, психологічні та комунікативні. Досліджуючи науково-методичну літературу ми виявили чотири функціональні типи діалогів, кожен з яких має певні особливості: діалог-обмін, діалог-домовленість, діалог-обговорення, діалог-розпитування. При використанні будь-якого з типів діалогу учень має використовувати не лише свій активний лексичний запас, а й вербальні засоби поведінки: позу, міміку, жести.

Нами було розглянуто основи навчання діалогічного мовлення учнів молодшої школи і виявлено, що вони надають можливість навчити правильно реагувати на поставлену ситуацію. Навчаючи діалогічному мовленню школярів початкової школи вчитель має обов'язково враховувати головні критерії: сприятливий, цілеспрямований, взаємний, сукупний, колективний. Головним завданням педагога є попередження мовної реакції дитини та формування комунікативних здібностей спілкування. При підготовці до проведення уроку навчання діалогічного мовлення вчитель має підібрати ефективні методи, прийоми та форми роботи, які сприятимуть активному засвоєнню навичок діалогічного мовлення учнів молодшого шкільного віку.

Нами було розроблено комплекс вправ з використанням ситуацій комунікації для навчання діалогічного мовлення учнів початкової школи на уроках англійської мови. Отже, виділяють основні чотири групи вправ: вправи для опанування «реплікування»; вправи, що сприяють засвоєнню діалогічних єдностей; вправи, що допомагають навчитися створювати мікродіалоги; вправи, що сприяють утворенню вмінь створювати діалоги різних функціональних типів. Для того, щоб правильно опанувати основи діалогічного мовлення вчитель має розпочати навчання з першої групи вправ, поступово переходячи до другого, третього та четвертого типів. Лише при правильній побудові поетапності застосування вправ можливе формування діалогічних умінь та навичок здобувачів освіти першого рівня навчання. Для того, щоб учні легше могли виконувати поставлені перед ними завдання вчитель на уроці застосовує опори-підказки: вербальні (мікродіалог-схема, малюнок, мікродіалог-таблиця, аудіозапис) та природні.

В ході нашого дослідження було підібрано ігрові технології, що сприятимуть активному засвоєнню знань з навчання діалогічного мовлення молодших школярів. Під поняттям «ігрові технології» розуміють засоби, прийоми та методи організації навчального процесу у формі ігор. Порівнюючи буденну гру і навчальну, маємо відмітити, що другий тип ігор передбачає постанову чіткої мети та відповідного їй результату, які мають освітньо-пізнавальне спрямування. Ігрова діяльність на уроках англійської мови для молодших здобувачів освіти є різновидом активної розумової діяльності, під час якої вони оволодівають мовою як засобом спілкування за допомогою ігрової ситуації. Застосування педагогом ігрових технологій сприяє активному розвитку уваги, мислення, мовлення школярів та забезпечує набуття мовленнєвого досвіду.

З метою перевірки ефективності діалогічних вмінь молодших школярів на уроках англійської мови за допомогою спеціально

розробленого комплексу вправ ми провели експериментальне дослідження. Процес експериментального дослідження проводився в рамках двох етапів: констатувального та формувального. Констатувальний етап визначив рівень сформованості діалогічних вмінь молодших школярів на основі використання типових вправ. Для проведення другого етапу експериментальній групі було запропоновано спеціально-розроблений комплекс вправ. Порівняльний аналіз показав, що високий рівень сформованих умінь учнів експериментальної групи зріс на 4,9%, ніж у контрольній; середній – на 12,5%, а низький понизився на 3,2 %.

Отже, за результатами, одержаними нами в процесі експериментального дослідження було підтверджено гіпотезу про доцільність та дієвість використання спеціального комплексу вправ для навчання діалогічного мовлення учнів початкової школи на уроках англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. A Common European Framework of Reference for Languages Learning, Teaching, Assessment. Strasbourg, 2001. 264 с.

2. Argumentation and dialogic teaching: alternative pedagogies for a changing world [Electronic resource] / ed. by Wolfe, S. and Alexander, R. J., 2008. – Access mode : https://issuu.com/gfbertini/docs/future_learning_argumentation_and_dialogic_teach
3. Dialogic teaching at school [Electronic resource] / ed. By Oksana Duchak, 2014. – Access mode : <file:///D:/Downloads/48-50-1-SM.pdf>
4. Jacobs George M. Essentials for successful English language teaching / Jacobs George M. — Bloomsbury Academic. 2010. — 160 p. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.twirpx.com/file/548964/>
5. Kurmantayeva U. K. Situations as a type of speech activity in foreign language lessons / U.K Kurmantayeva, A.K. Ospanova . — 2019 p.
6. Michael. Role-Playing: Game-based Learning / Humanising Language Teaching . Dec 2019 — Armstrong, Michael. Веб-сайт [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://tinyurl.com/yab5ypjp>
7. Берізко М.І. Засоби підвищення мотивації до навчання іноземної мови в молодшому шкільному віці [Електронний ресурс] / Берізко М.І.. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.psyh.kiev.ua/>
8. Бігич О. Б. Особистісно-діяльнісний розвиток молодшого школяра на уроці іноземної мови : Монографія / О. Б. Бігич. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2010. – 138 с.
9. Близнюк О. І., Панова Л.С. Організація парної роботи учнів на уроках англійської мови з опорою на зображальну наочність // Іноземні мови. – 2001. – № 3. – С. 8-9.
10. Богачик М. С. Особливості застосування сучасних методів навчання англійської мови в початковій школі [Електронний ресурс] / М. С. Богачик. — 2019 р. — С. 115. — Режим доступу: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/2252/2024>

11. Будна Т.Б. Англійська мова 1 клас / Будна Т.Б.. – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2018, 2018. – 112 с.
12. Вишневецький О. І. Методика навчання іноземних мов: навчальний посібник. Київ: Знання, 2011. 206 с.
13. Вітківська Л. В. Використання ігор під час навчання на уроці англійської мови [Електронний ресурс]/ Л. В. Вітківська, Л. А. Куликова. — 2016 р. — С. 151–153. — Режим доступу: <https://tinyurl.com/ydfnf97e>
14. Гальскова Н. Д. Теорія навчання іноземних мов. Лінгводидактика та методика/Н. Д. Гальскова, Н. І. Гез. - К.: Академія, 2006. - 336 с.
15. Герберт Пухта. Англійська мова Підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти (з аудіосупроводом) / Герберт Пухта, Гюнтер Гернгрос, Пітер Льюїс-Джонс. – Київ, 2021. – 113 с.
16. Горошкін І. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МОВЛЕННЄВИХ СИТУАЦІЙ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ГІМНАЗІЇ [Електронний ресурс] / І. Горошкін. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: [https://lib.iitta.gov.ua/722865/1/XII-Conference-07-10-La-RochelleFrance-Book%20\(1\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/722865/1/XII-Conference-07-10-La-RochelleFrance-Book%20(1).pdf).
17. Губарева С.С. «Англійська мова» підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (з аудіосупроводом) / Губарева С.С., Павліченко О.М.. – Харків: Ранок, 2020. – 164 с.
18. Губарева, С. С. «Англійська мова» підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (з аудіосупроводом) / Губарева, С. С., Павліченко О. М., Залюбовська Л. В.. – Харків: Ранок, 2019. – 148 с.
19. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс] / Постанова Кабінету Міністрів від 20 квітня 2011 року № 462. - Режим доступу - http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/17911
20. Доценко І. В. «Англійська мова» підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (з аудіосупроводом) / Доценко І. В., Євчук О. В., Губарева С.С.. – Харків: Ранок, 2018. – 147 с.

21. Зінченко В. П. Великий психологічний словник/В. П. Зінченко, Б. Г. Мещеряков. - М: АСТ; СПб.: Прайм-Єврознак, 2008. – 868 с.
22. Івченко-Чехолка Ю. В. Гра як метод навчання іншомовного спілкування учнів початкової школи: збірка ігор [Електронний ресурс] / Ю. В. Івченко-Чехолка. — Режим доступу: <https://naurok.com.ua/zbirka-igor-zinozemno-angliysko-movi-4581.html>
23. Кломогорова М. І. Ігрові технології навчання в процесі вивчення англійської мови в початковій школі [Електронний ресурс] / М. Комогорова, Д. Заяц, І. Цюбик — Україна, м. Київ. — 2018 р. — Режим доступу: <http://www.rusnauka.com/pdf/234462.pdf>
24. Колодязна В. В. Навчання діалогічного мовлення на уроках англійської мови за комунікативною методикою / В. В. Колодязна //Англійська мова та література. 2004. № 5. С. 4–9.
25. Колшанський Г. В. Лінгвокомунікативні аспекти мовного спілкування /Г. В. Колшанський // Методична мозаїка. - К.: Наука, 2006. - С. 27 - 32.
26. Лощиць Ю. В. Лексичні ігри на уроці англійської мови. Блог вчителя англійської мови. [Електронний ресурс] / Ю.В Лощиць — 2016 р. — Режим доступу: http://jay35english.blogspot.com/2016/12/blog-post_16.html
27. Міжнародний форум “Мовна освіта: шлях до Євроінтеграції”, тези доповідей / За ред. С. Ю. Ніколаєвої, К. І. Онищенко. – К.: Ленвіт, 2005. – 290с.
28. Нечаєва Л. І. Дидактичні матеріали для розвитку комунікативних умінь молодших школярів. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – С. 37.
29. Петрашук О. П. Теоретичні основи тестового контролю іншомовної комунікативної компетенції учнів середньої загальноосвітньої школи: Автореф. дисертація докт. пед. наук.- К., 2000.- 38с.

30. Попіль І. Ф. Шляхи підвищення ефективності та якості уроку англійської мови / І.Ф. Попіль.// – Київ, Генеза, 2009.
31. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти /Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 // [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartupochatkovoyi-osviti>
32. Птушка А.С. Методика використання рольової гри у навчанні діалогічного мовлення учнів на уроках англійської мови // Лінгводидактика. – 2012. – 156 с.
33. Рожкова О. В. Рольові ігри на уроках англійської мови [Електронний ресурс] / О. В. Рожкова. — С. 10. — 2019 р. — Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/73214>
34. Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: [навчальний посібник] / С. В. Роман. – Київ: Ленвіт, 2009. 216 с.
35. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ: Генеза, 2002. 368 с.
36. Селевко Г. К. Енциклопедія освітніх технологій / Г. К. Селевко. - У 2-х т. - Т. 1. - М.: Народна освіта, 2005. - 556 с.
37. Таланова Т. В. Дидактична гра, як засіб корекції загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку» [Електронний ресурс] / Т. В. Таланова. — ІХ міська виставка педагогічних технологій. — 2019 р. — Режим доступу: <https://tinyurl.com/y9jbljkt>
38. Чепурна М.В. «Рольова гра-один з основних засобів особистісно зорієнтованого навчання». Англійська мова і література 2006 №22.
39. Черниш В. В. Засоби формування іншомовної комунікативної компетенції у діалогічному мовленні / Валентина Василівна Черниш // Іноземні мови. – 2011. – № 3. – С. 15 - 22.

40. Шиян Г. Розвиток мовленнєвої компетенції учнів на уроці англійської мови [Електронний ресурс] / Галина Шиян — 2014 рік.

— Режим доступу:

<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/4480/1/Shijan.pdf>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рольова гра у вигляді інсценізації казки «Рукавичка»

"The Mitten" (in modern version)

Characters: Mouse, Hare, Cat, Dog, Fox, Bear, Hippo.

There is a little pretty mitten on the grass in the middle of the forest.
The mouse runs and suddenly stops.

Mouse: Oh, look, what a pretty little mitten! I can't believe my eyes! It is interesting! Does anybody live here? ...No! I can come in.

The hare appears. He is frightened.

Hare: At last I'm saved....Where am I? What a pretty little mitten! I can hide in it. Hello! Is anybody here?

Mouse: Yes, of course. I am Mouse the Squeak. And who are you?

Hare: I am Hare Easily Scared. Can I stay with you?

Mouse: Well, come in!

The cat appears.

Cat: Mew! What a wonderful day! It's sunny and warm today. And I am tired a little bit. (yawning) I wanna sleep. What a pretty little mitten! I can sleep in it.

Is anybody here?

Mouse: I am Mouse the Squeak.

Hare: I am Hare Easily Scared. Who are you and what do you want?

Cat: I am Cat the Gentle Tread. I want to have a nap. Let me join you.

The dog appears. The fox joins later.

Fox: What a surprise! Hello! Hello! I am Fox of Many Tricks. And you?

Dog: I am Dog the Cool Guy. Look, What a pretty little mitten! Do you know who lives here?

Fox: No, but we can ask....Does anybody live here?

Hare: Yes, and there is no place for you.

Fox: We just want to look inside.

Mouse: Come in.

The bear appears. He eats honey.

Bear: Yummy, yummy!...Oh, no. The honey is over. Where can I get more honey? What a pretty little mitten! May be I can find honey here. Hello, is anybody here?

Fox: We live here. And who are you?

Bear: I am Bear the Shaggy Hair. I need honey. Can I look for it? (He tries to come)

All animals come out.

Dog: No, you cannot. The mitten is too small for you.

Bear: No, I can.

At this moment the hippo comes.

Hippo: Hi, guys! Why are so sad?

Mouse: Who are you?

Bear: I am Hippo....I am from Africa. I can dance hip-hop. Look!

The music sounds. Hippo dances hip-hop. After a while he stops.

Hippo: Don't worry, be happy. Follow me.

All animals dance together.

Використання пальчикових ігор та вправ на уроках англійської мови

1. *Darynka's Porridge*

Darynka is cooking cereal,
 (роблять пальчиками « каструльку »)
 Her porridge is ideal !
 (« помішують кашу »)
 Darynka will feed,
 Animals will eat :
 (« ротики » з долоньок)
 A cat, a calf,
 And I need a half !
 (« їдять »)

2. *A House*

Everybody has a house
 (« дах » із долоньок)
 Except a poor mouse!
 (пальчиками зробити « хвостики мишей »)
 I shall make a house of cheese,
 (пальчиками збудувати « хатку »)
 I don't want my mouse to freeze !
 (показують, як змерзне миша)

3. *An Orange*

We shared an orange

(« нарізають » пальчиками)

With our friends.

(показують на друзів долоньками)

There are ten of us,

(показують десять пальців)

And the orange is tasty and fresh !

(показують великий палець)

4. *Domestic Birds*

A duck is waddling,

(перевальцем ідуть)

A goose is talking,

(роблять «дзьобики » з долоньок)

A turkey is walking,

(витягують шиї)

A hen is clucking!

(махають « крилами »)

5. *A Magpie*

The Magpie Maggie

Was cooking dinner.

(« помішують » ложками)

And feeding her children.

(« годують » , ніби з ложки)

(перераховують п'ять пальців, загинають)

A thumb was fed,

An index finger was fed,

A middle finger was fed,
A ring finger was fed,
And a baby finger wasn't fed
(заперечливо махають пальчиками)
Because he had done nothing !
(розводять долонями)